

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. ความหมายและความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
2. จุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
3. รูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

ความหมายและความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Professional Experience) อัจฉรา ประไพตระกูล (อ้างในบุษผา สมมะโน, 2536, หน้า 8) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการจัดประสบการณ์ตรงให้นิสิตนักศึกษาได้มีการเรียนรู้และมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพจำเป็นที่จะต้องให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ทั้งทฤษฎี การฝึกปฏิบัติเบื้องต้น และฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกในสถานประกอบการหรือแหล่งอื่น ๆ เป็นกิจกรรมที่สำคัญก่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะและมีประสบการณ์ตรงในวิชาชีพนั้น ๆ อันจะนำไปสู่การประกอบอาชีพอื่นได้ นอกจากนี้ ภพ เลหาไพบูลย์ และคณะ (2528, หน้า 7) ก็ได้ให้ความหมายว่าเป็นการจัดประสบการณ์ทุกอย่างภายในโรงเรียน หรือหน่วยงานที่นักศึกษาเข้าไปฝึกสอนฝึกงาน ได้มีโอกาสสัมผัสกับประสบการณ์นั้น ๆ ตั้งแต่การสังเกตในโรงเรียน การวางตัว การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การช่วยเหลืองานทั้งด้านวิชาการ และด้านธุรการ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู รวมทั้งการรู้จักนำเทคนิควิธีการสอนที่เรียนไปแล้ว นำไปทดลองเผยแพร่ใช้ในโรงเรียนด้วย และคณะกรรมการประสานงานการฝึกหัดครู (2521, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ดังนี้

1. การสังเกตการณ์ เช่น การสังเกตพัฒนาการของนักเรียน การจัดชั้นเรียน การปกครองชั้น การจัดกิจกรรมและการสอนวิชาต่าง ๆ
2. การเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น การไปช่วยจัดอุปกรณ์การสอน การช่วยปกครองชั้นเรียน การช่วยดูแลการจัดกิจกรรม การช่วยตรวจงานนักเรียน
3. การฝึกสอนและฝึกงาน คือ การรับผิดชอบในการสอน การปกครองชั้นเรียน และการฝึกงานในสาขาวิชาที่เรียนมา

นอกจากนี้ อนุกรรมการดำเนินงานพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพครู แผนงานผลิตครูกรมการฝึกหัดครู (อ้างใน บุญผา สมมะโน, 2536, หน้า 9) กล่าวถึง ความหมายของคำว่า "ประสบการณ์วิชาชีพครู" ว่ามีความหมายไม่จำกัดเฉพาะการฝึกสอนเช่นที่เคยทำมา แต่ครอบคลุมถึงประสบการณ์ทั้งหมด ที่จะเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูให้แก่ผู้เรียน การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูจึงอาจจัดเป็นกิจกรรมหลายรูปแบบ และหลายทางเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวาง และมีความพอใจงานของครูเท่าที่ครู ผู้เริ่มการสอนจะพึงมี

ส่วนกรมอาชีวศึกษา (2541, หน้า 12) ได้ใช้คำว่า การฝึกงานแทนคำว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และได้ให้ความหมายของการฝึกงานว่าเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ ก่อให้เกิดการเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ ช่วยให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานจริง มีความสามารถในการทำงานสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในสถานประกอบการและการประกอบอาชีพอิสระ การฝึกงานทำให้นักเรียน นักศึกษาได้เรียนรู้ เทคนิคการทำงาน ขั้นตอนการทำงานที่แตกต่างจากการเรียนการสอนในสถานศึกษา ทั้งยังเป็นการฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น ที่สำคัญยังสร้างความเชื่อมั่นและเจตคติที่ดีในการประกอบอาชีพ

จากความหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพดังกล่าว จะเห็นว่า มิได้เป็นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานศึกษา เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการ หรือในสถาบัน ซึ่งเรียกว่าการฝึกงาน โดยขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของแต่ละหลักสูตรที่มุ่งผลิตบุคคลให้มีทักษะงานอาชีพเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง ดังนั้นความหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพจึงครอบคลุม

ถึงการดำเนินการ เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสนำความรู้และทักษะทั้งหมดที่ได้รับจากการศึกษา
ในสถาบันไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ

ความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ (ม.ป.ป. หน้า 1) ได้กล่าวถึงความ
สำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพหรือการฝึกงาน ว่าเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใน
สถานการณ์จริงทั้งในและนอกสถานศึกษา ซึ่งโดยทั่วไปการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาก็เพื่อ
มุ่งหวังผลิตกำลังคน (Manpower) และพัฒนามนุษย์ (Manhood) ในระดับวิชาชีพชั้นสูง
(Profession) หรือระดับกึ่งวิชาชีพชั้นสูง (Semi Profession) นอกจากนั้น รุ่งทิศา จักรกร
(2529, หน้า 1) กล่าวถึงความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพว่าเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียน
ไปเรียนรู้วิชาชีพตามหลักสูตรได้อย่างกระจ่างและกว้างขวางจากการฝึกปฏิบัติ และเรียนรู้
ประสบการณ์จากสถานการณ์จริงในรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้งได้เรียนรู้ทฤษฎี และปฏิบัติได้สอดคล้องควบคู่
ไปอย่างต่อเนื่อง สามารถนำไปปฏิบัติงานในหน้าที่ตนได้อย่างเหมาะสมรู้ตนเอง รู้จักพัฒนาตนเอง

สำหรับกรมอาชีวศึกษา (2541, หน้า 9-10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการฝึกงานไว้ว่า
การจัดอาชีวศึกษาจำเป็นต้องให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกงาน ได้ใช้เครื่องมือ เครื่องจักร สำหรับ
ปฏิบัติงานอย่างแท้จริงเพราะเทคโนโลยีต่าง ๆ ในโลกปัจจุบันได้ก้าวหน้าขึ้นทุกวัน การที่นักศึกษา
ได้มีโอกาสฝึกงานจะช่วยให้นักศึกษาพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และจินตนาการ
ทำงานที่สอดคล้องกับวิวัฒนาการทางด้านอุตสาหกรรม และตลาดแรงงานในปัจจุบัน ดังนั้นในการ
จัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาชีพให้บรรลุตามความมุ่งหมายของหลักสูตร จึงจำเป็นต้องมีการฝึก
ปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ

จากความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทั้งในสถานศึกษาและสถานประกอบการนั้น
เป็นการฝึกให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ ทักษะ เจตคติและมีประสบการณ์ตรงในวิชาชีพนั้น ๆ จาก
สถานศึกษา สถานประกอบการและแหล่งวิทยาการอื่น ๆ รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการ
ประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของ ภพ เลหาทไพบูลย์ และคณะ

(2528,) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สำหรับนักศึกษาฝึกสอนของ ภาควิชามัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ พบว่า รูปแบบที่จัดขึ้นโดยให้นักศึกษา ได้ปฏิบัติงานสอน 8-10 คาบต่อสัปดาห์ งานสนับสนุนการสอน 4 คาบต่อสัปดาห์ และงานในหน้าที่ครู ด้านอื่น ๆ ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้การทำงานในโรงเรียนอย่างกว้างขวางได้มีโอกาสสัมผัสกับบุคคล หลายฝ่าย เป็นการเตรียมประสบการณ์วิชาชีพให้แก่ศึกษาก่อนที่จะออกไปประกอบอาชีพครูได้มากกว่าเดิม นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการทำงานเป็นส่วนใหญ่ ได้พัฒนาสมรรถภาพที่จำเป็นแต่ละ วิชาเอก และมีโอกาสฝึกประสบการณ์หลายด้าน ซึ่งผลการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของ นักศึกษา มีพัฒนาการดีขึ้นเป็นที่น่าพอใจ รวมทั้งวิรัตน์ ไวยกุล และคณะ (2533) ได้ศึกษาการ ฝึกประสบการณ์วิชาชีพโดยใช้กระบวนการนิเทศภายใน สำหรับนักศึกษาวิชา เอกประถมศึกษาประจำปี การศึกษา 2532 พบว่า ทุกฝ่ายให้ความเห็นพ้องกันว่า การฝึกประสบการณ์โดยใช้กระบวนการนิเทศ ภายในนั้นมีความเหมาะสม ช่วยให้นักศึกษาได้ปรับปรุงพัฒนาการสอนของตนได้อย่างมีส่วนร่วม เรียนรู้ และได้รับประโยชน์ร่วมกัน

จุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพไว้เป็น 2 ส่วน คือ จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ (คู่มือการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2541, หน้า 1-2) ดังนี้

จุดมุ่งหมายทั่วไป เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ฝึกบูรณาการประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้รับให้สามารถ นำไปใช้ในสถานการณ์จริงตามบทบาทและหน้าที่ที่ครูพึงกระทำ เพื่อสร้าง เจตคติไว้ซึ่งวิชาชีพ ศึกษาศาสตร์ และให้ตระหนักในคุณธรรม จริยธรรมวิชาชีพครู

จุดมุ่งหมายเฉพาะ เพื่อให้ให้นักศึกษาได้บูรณาการความรู้ในวิชาชีพศึกษาศาสตร์ ที่เป็น หลักสูตร และทฤษฎีต่าง ๆ ไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติงานในหน้าที่ครูอย่างมี ประสิทธิภาพสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากรทุกฝ่าย สะท้อนปัญหาของสังคมในเชิงวิชาการ เข้าใจ และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

สำหรับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2540, หน้า 5) ได้กำหนด
จุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้บัณฑิตนำทฤษฎีวิชาชีพที่ได้ เรียนมา ไปทดลองฝึกปฏิบัติและปรับปรุงใช้ให้เหมาะสม
กับนักเรียนและปัญหาที่เกิดขึ้น
2. เพื่อให้บัณฑิตได้ศึกษาและ เรียนรู้งานการบริหารและการจัดการโรงเรียน ตลอดจนปัญหา
และวิธีการแก้ไข
3. เพื่อให้บัณฑิตปรับตัวเข้ากับสังคมในฐานะเป็นครู และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน
อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน ตลอดจนนิสิตฝึกสอนในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน
4. เพื่อให้บัณฑิตรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียน
5. เพื่อให้บัณฑิตได้ฝึกการเป็นครูที่ดี รู้จักปฏิบัติตนตามระเบียบข้าราชการครู และกฎ
ระเบียบของโรงเรียนที่นิสิตฝึกสอน
6. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนที่นิสิตฝึกสอนกับคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
7. เพื่อให้บัณฑิตมีเจตคติที่ดี และตระหนักถึงคุณค่าของวิชาชีพครู ซึ่งเป็นวิชาชีพชั้นสูงและ
ธำรงไว้ซึ่งสถาบันวิชาชีพศึกษาศาสตร์

และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ม.ป.ป. หน้า 1)

ได้กำหนดความมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์ ดังนี้

1. เพื่อให้มีประสบการณ์การสอน และนำความรู้ภาคทฤษฎีไปทดลองปฏิบัติในสถานการณ์
จริง
2. เพื่อให้เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนการสอน
3. เพื่อสร้างศรัทธาและ เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู
4. เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพที่เหมาะสมจะเป็นครู

ส่วนสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ (ม.ป.ป. หน้า 4) ได้กำหนดความมุ่งหมายของการ
ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ดังนี้

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสทดลองหลักการวิธีสอนทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ได้เรียนรู้จากสถาบันฯ
2. เพื่อให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครู
3. เพื่อให้ศึกษามีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เช่น ครูผู้ร่วมงาน และนักเรียน
4. เพื่อให้ศึกษาได้เรียนรู้ความสามารถและจุดอ่อนของตนเอง ทั้งด้านการสอน ความรู้ด้านวิชาการ และการอยู่ร่วมกับเด็ก
5. เพื่อให้ศึกษาได้เรียนรู้หน้าที่ครูทุกด้าน
6. เพื่อให้ศึกษาเกิดเจตคติ และ เกิดความมั่นใจในวิชาชีพครู
7. เพื่อให้ศึกษาได้มีโอกาสศึกษาสภาพของชุมชน และฝึกฝนทักษะในกรณีมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนหรือชนบท

รวมทั้งสถาบันราชภัฏเชียงราย (2540 หน้า 3) ได้กำหนดความมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ดังนี้

1. เพื่อเสริมสร้างให้นักศึกษาครมีคุณลักษณะของครูที่ดีและมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู
2. เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้งานในหน้าที่ของครูตามหลักสูตรในระดับที่สอนได้อย่างแจ่มแจ้งและกว้างขวาง จากการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงให้มากที่สุด
3. เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้ภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติได้สอดคล้องกันจนสามารถนำไปปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูได้เหมาะสม และบังเกิดผลดี
4. เพื่อเสริมสร้างให้นักศึกษาครมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนและเรียนรู้งานในการพัฒนาชุมชน
5. เพื่อให้ศึกษาครูสามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายมีความรับผิดชอบต่องาน มีทัศนคติที่ดี สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาางานของตนให้ดียิ่งขึ้นได้

ในส่วนของความมุ่งหมายของการฝึกงานอาชีพ กรมอาชีวศึกษา (2541, หน้า 12) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกงาน ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้แก่นักเรียน นักศึกษาได้เพิ่มทักษะ สร้างเสริมประสบการณ์ และพัฒนาวิชาชีพ ตามสภาพความเป็นจริงในสถานประกอบการ
2. เพื่อให้แก่นักเรียน นักศึกษาได้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะปฏิบัติงาน และสามารถใช้สติปัญญาแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้แก่นักเรียน นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย และทำงาน ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อให้แก่นักเรียน นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน และมีความภูมิใจในวิชาชีพ เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพต่อไป ภายหลังจากสำเร็จการศึกษา
5. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างวิทยาลัยกับสถานประกอบการ และหน่วยงานรัฐบาล ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการกำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่มุ่งเน้นความรู้ ความสามารถที่ได้รับจากการศึกษาไปทดลองฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง และการปลูกฝังเรื่องความ รับผิดชอบต่องาน ต่อชุมชน ตลอดจนมีทัศนคติที่ดี สามารถแก้ปัญหาและพัฒนางานให้ดีขึ้น อีกทั้งยังเป็น แนวทางในการตัดสินใจในการประกอบอาชีพในอนาคต

รูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

สถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติ หน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่พึงพอใจแก่หน่วยงานหรือองค์กรผู้ใช้ผลผลิต ต่างมีกระบวนการหรือ รูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ที่เป็นเฉพาะของตนเอง ดังต่อไปนี้

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์, 2541) ได้กำหนดระเบียบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์ ดังนี้

1. เจื่อนใจก่อนฝึกประสบการณ์ นักศึกษาที่จะลงทะ เบียนเรียนกระบวนการวิชาชีพศึกษาศาสตร์ วิชาชีพได้นั้น จะต้องเป็นนักศึกษาปีสุดท้ายของหลักสูตร และต้องผ่านวิชาบังคับตามเงื่อนไขในแต่ละ

สาขาวิชาให้สมบูรณ์ก่อน รวมทั้งต้องได้คะแนนเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มวิชาที่บังคับก่อนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ไม่ต่ำกว่า 2.00 ดังนี้

1.1 วิชาด้านการศึกษา ประกอบด้วย 5 ภาระบววิชา ดังนี้

054321 ภาระบววิชาจิตวิทยาการศึกษา

055400 ภาระบววิชาสถิติทางการศึกษา

059400 ภาระบววิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา

วิชาหลักสูตรในแต่ละสาขาวิชา

วิชาการสอนแต่ละสาขาวิชา

1.2 วิชาด้านวิชาชีพไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต

2. ในการลงทะเบียนเรียนควบคู่กับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จะอนุญาตในกรณีที่มีนักศึกษา จะจบการศึกษาในภาคเรียนนั้น โดยลงทะเบียนได้ไม่เกิน 2 ภาระบววิชา (6 หน่วยกิต) ทั้งนี้ กำหนดให้ใช้เวลาเรียนในเวลาราชการได้ 1 ภาระบววิชา และนอกเวลาราชการได้ 1 ภาระบววิชา เวลาที่เรียนนั้นต้องไม่กระทบกระเทือนกับการปฏิบัติการสอน และจะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตลงทะเบียนเรียนพร้อมใบสมัคร

3. ขอบข่ายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

3.1 การฝึกประสบการณ์สอน (เตรียมการสอน ทำการสอน ทำการวัดและประเมินผล)

3.2 การฝึกจัดกิจกรรม

3.3 การฝึกหน้าที่ครูนอกเหนือจากงานสอน

3.4 การฝึกการทำงานร่วมกัน

3.5 การฝึกการบริการชุมชน

3.6 การฝึกการจัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

4. การกำหนดหลักเกณฑ์การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษาจะต้องฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 1 ภาคเรียน หรือไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์ โดยมีแนวทางในการปฏิบัติงานดังนี้

4.1 การปฏิบัติงานในระยะแรกของนักศึกษาเป็นการศึกษาและสังเกตงานในหน่วยฝึกเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ นักศึกษาจะต้องศึกษางานและปรับตัวกับสภาพแวดล้อมใหม่ และเป็นการเตรียมพร้อมก่อนที่จะลงมือปฏิบัติงาน โดยศึกษาและสังเกตในกิจกรรม ต่อไปนี้

4.1.1 ศึกษางานทางด้านวิชาการ ได้แก่ หลักสูตร แผนการสอน ศูนย์บริการสื่อคู่มือการสอน หนังสือเรียน การเตรียมการสอนและการวางแผนการสอน เพื่อที่จะให้การปฏิบัติงานด้านการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ตลอดจนวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล

4.1.2 ศึกษาพฤติกรรมการสอนในห้องเรียนหรือชั้นที่ได้รับมอบหมาย เพื่อเรียนรู้ถึงสภาพความเป็นจริง เกี่ยวกับนักศึกษา การบริหารงานของสถานศึกษา การปกครอง ลักษณะ และพฤติกรรมของนักศึกษา เทคนิคและวิธีการที่อาจารย์ที่เลี้ยงได้ใช้สำหรับการเรียนการสอนในแต่ละด้าน

4.1.3 ทดลองฝึกเป็นผู้ช่วยอาจารย์ที่เลี้ยงในด้านธุรการในชั้นเรียน และในด้านการสนับสนุนการเรียนการสอน กิจกรรมในช่วงการศึกษาและสังเกตนี้ นักศึกษาจะได้รับคำแนะนำและคำปรึกษาจากอาจารย์ที่เลี้ยงอย่างใกล้ชิดจะก่อให้เกิดประสบการณ์ด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับหน้าที่ ครู เข้าใจสภาพที่เป็นจริงของงานในสถานศึกษา และเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการที่จะพัฒนานักศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการปฏิบัติงานบางส่วนร่วมกับอาจารย์ที่เลี้ยง การปรับตัวให้เข้ากับอาจารย์ที่เลี้ยงจนสามารถทำงานร่วมกับอาจารย์ที่เลี้ยงได้ และเป็นการเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู

4.1.4 การทดลองปฏิบัติการสอน เป็นขั้นตอนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ก้าวแรกที่นักศึกษาจะได้ทดลองปฏิบัติการสอนภายใต้การช่วยเหลือของอาจารย์ที่เลี้ยงในสถานการณ์จริงอย่างใกล้ชิด นักศึกษาจะได้ฝึกการเตรียมการสอนที่เหมาะสม มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองถึงการนำหลักการและทฤษฎีที่ศึกษามาใช้ในสถานการณ์จริง ฝึกการวินิจฉัยเกี่ยวกับข้อดีและข้อด้อยของตนเองและเรียนรู้เทคนิควิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าตลอดจนเกิดความพร้อม ความคุ้นเคยในการสอน ซึ่งจะก่อให้เกิดทางเลือกในการตัดสินใจและเกิดความเชื่อมั่นในการประกอบอาชีพได้ต่อไป

4.1.5 การฝึกปฏิบัติการสอนเต็มรูปแบบ โดยปฏิบัติงานสอนไม่น้อยกว่า 12 คาบ/สัปดาห์ เป็นขั้นที่ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานในหน้าที่ครูทุกอย่างเสมือนเป็นบุคลากรประจำการ คนหนึ่งของหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษาจะมีโอกาสบูรณาการประสบการณ์ทั้งหลายจากภาค ทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ได้ศึกษามา และนำมาใช้ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ได้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของสถานศึกษา นักศึกษาจะได้รับโอกาสสร้างเสริมสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ (ความรู้ งาน ในหน้าที่ครู คุณลักษณะ) ภายใต้การนิเทศการแนะนำ การให้คำปรึกษา การช่วยเหลือจากผู้บริหาร อาจารย์นิเทศก์ อาจารย์พี่เลี้ยง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพ เพื่อให้ นักศึกษา ประสบผลสำเร็จ ในการพัฒนาตนเองตามเป้าหมายของการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพ

4.1.6 การเข้าร่วมสัมมนาปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เป็นการศึกษา เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ และระดมความคิดช่วยกัน เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น รวมทั้ง เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

4.2 การสัมมนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เป็นหัวใจที่สำคัญประการหนึ่งของ กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เป็นการร่วมปรึกษาหารือระหว่างอาจารย์นิเทศก์ อาจารย์ พี่เลี้ยงและนักศึกษาในอันที่จะวิเคราะห์การสอนและการแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการรู้จักปรับปรุง ตนเองของนักศึกษาในระหว่างฝึกฯ ลักษณะการจัดการสัมมนามีดังนี้

4.2.1 สัมมนาก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หรือการปฐมนิเทศเป็นการ แนะนำให้ข้อมูลในการฝึกประสบการณ์โดยผู้เชี่ยวชาญร่วมกับอาจารย์นิเทศก์

4.2.2 การสัมมนา ระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สำนักฝึกประสบการณ์ วิชาชีพ จะจัดให้มีการสัมมนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างน้อยภาคการศึกษาละ 1 ครั้ง - ผู้เข้าสัมมนาประกอบด้วยนักศึกษา อาจารย์นิเทศก์และ/หรืออาจารย์พี่เลี้ยง เป็นการนำเสนอปัญหา ต่าง ๆ และแนวทางการแก้ปัญหาเหล่านั้น โดยการเชิญวิทยากรมาให้ข้อคิดหรือความรู้เพิ่มเติมใน ส่วนที่นักศึกษาต้องการ

4.2.3 การพบปะอาจารย์นิเทศก์ประจำสาขาวิชา จัดให้มีการพบปะประมาณ เดือนละ 1 ครั้ง เป็นการนำเสนอปัญหาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไข หรือเพิ่มเติมความรู้และทักษะ เฉพาะสาขาวิชา

4.2.4 การสัมมนาภายหลังสิ้นสุดการฝึกฯ หรือการปัจฉิมสัมมนา เป็นการ ประเมินการฝึกประสบการณ์ตลอดภาคการศึกษา รวมทั้งจัดวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการสมัคร งานและทางเลือกในการประกอบอาชีพ

สำหรับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2540, หน้า 6) ได้กำหนดวิธีการ ดำเนินการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์ ดังนี้

1. การจัดประสบการณ์วิชาชีพครู I เป็นการสังเกตและฝึกปฏิบัติงานครู นิสิตศึกษาศาสตร์ หลักสูตร 4 ปี ทุกสาขาวิชาจะต้องลงทะเบียนเรียน เมื่อเรียนอยู่ชั้นปีที่ 3 โดยมีหน่วยกิตสะสมไม่น้อย กว่า 73 หน่วยกิต ดังนี้

1.1 นิสิตสาขาศึกษาศาสตร์-พลศึกษา และสาขาสุขศึกษาลงทะเบียนในภาคปลายปีที่ 3

1.2 นิสิตสาขาศึกษาศาสตร์-เกษตร สาขาศึกษาศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ สาขาการ สอนวิทยาศาสตร์ สาขาการสอนคณิตศาสตร์ และสาขาธุรกิจศึกษา ลงทะเบียนเรียนในภาคต้นปีที่ 4

2. การจัดประสบการณ์วิชาชีพครู II เป็นการฝึกสอนสำหรับนิสิตชั้นปีที่ 4 จะต้องออก ฝึกสอนตามสถานณ์ต่าง ๆ เป็นเวลา 18 สัปดาห์ นิสิตต้องสอบผ่านตามหลักสูตร และได้หน่วยกิตสะสม ไม่น้อยกว่า 109 หน่วยกิต

ขั้นตอนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสังเกตและฝึกปฏิบัติงานครู (Observation and Participation) จำนวน 1 หน่วยกิต นิสิตต้องลงทะเบียนเรียนวิชานี้ และฝึกการสังเกต และปฏิบัติงานครู ใน โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน สำหรับนิสิต สาขาศึกษาศาสตร์- คหกรรมศาสตร์ ธุรกิจศึกษา การสอนวิทยาศาสตร์ การสอนคณิตศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน สำหรับนิสิตสาขาศึกษาศาสตร์-เกษตร

ขั้นที่ 2 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพหรือการฝึกปฏิบัติการสอน (Student teaching) การฝึกสอน จำนวน 5 หน่วยกิต นิสิตต้องลงทะเบียนวิชานี้เพื่อออกฝึกปฏิบัติการสอนในโรงเรียน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นระยะเวลา 18 สัปดาห์ โดยทำการสอน 8-12 ชั่วโมง/สัปดาห์ และในระหว่างการฝึกสอน นิสิตจะต้องกลับมาประชุมอภิปราย (Conference) ที่คณะศึกษาศาสตร์ 2 ครั้ง

เมื่อนิสิตฝึกปฏิบัติการสอนครบ 18 สัปดาห์แล้ว นิสิตจะกลับมาสัมมนาที่คณะศึกษาศาสตร์ เป็นระยะเวลา 2 วัน หากผู้ใดไม่เข้าร่วมกิจกรรมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การปฐมนิเทศ การประชุม อภิปรายและการสัมมนา นิสิตผู้นั้นจะถูกปรับลดระดับคะแนน 1 ระดับคะแนน

จากรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพดังกล่าวข้างต้น คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์การฝึกประสบการณ์วิชาชีพดังนี้ คือ

1. การฝึกสอนของนิสิตในแต่ละสาขา สามารถฝึกสอนได้ทั้งภาคเรียนที่ 1 หรือภาคเรียนที่ 2 โดยให้อยู่ในดุลพินิจของภาควิชา
2. นิสิตที่ลงทะเบียนวิชา การฝึกสอน ในภาคเรียนใดก็ตามจะไม่มีสิทธิลงทะเบียนเรียน วิชาอื่นเพิ่มเติม นอกจากจะได้รับการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการบริหารศูนย์ปฏิบัติการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพ เฉพาะนิสิตที่มีความจำเป็นเป็นกรณีพิเศษ โดยพิจารณาให้ลงทะเบียนเพิ่มเติมได้ เฉพาะวิชาของสาขาวิชาเอกไม่เกิน 3 หน่วยกิต โดยเป็นวิชาที่ไม่เปิดสอนในระหว่างวันจันทร์ถึงศุกร์
3. นิสิตที่ได้คะแนน I (ไม่สมบูรณ์) ในวิชาบังคับสำหรับก่อนออกฝึกสอนของแต่ละสาขา ในภาคการศึกษาสุดท้ายก่อนออกฝึกสอน หรือได้คะแนน I (ไม่สมบูรณ์) ในรายวิชาใดก็ตามที่อยู่ ในเงื่อนไข 109 หน่วยกิต จะไม่ได้รับอนุญาตให้ออกฝึกสอน

นอกจากนั้นยังมีการฝึกทักษะในหน่วยปฏิบัติการอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการของ งานส่งเสริมและสนับสนุนทางวิชาการ หน่วยปฏิบัติการอาชีวศึกษามีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเป็นศูนย์ฝึกทักษะให้แก่ นิสิตอาชีวศึกษาในสาขาเกษตรกรรม คหกรรม และธุรกิจ
2. เพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมด้านอาชีวเกษตร คหกรรม และธุรกิจ แก่เยาวชนในชนบทและ ผู้สนใจทั่วไป

3. เพื่อเป็นศูนย์สาธิตทางเกษตรกรรมแก่ผู้สนใจทางอาชีพเกษตรกรรม (จัด ณ วิทยาเขต กำแพงแสน) และเป็นศูนย์สาธิตทางคหกรรม และธุรกิจ (จัด ณ วิทยาเขตบางเขน)

4. เพื่อสนับสนุนรายได้อันเกิดจากผลผลิตจากการฝึกปฏิบัติงานของนิสิต เช่น สาขาเกษตร คหกรรม และธุรกิจ

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติของสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ได้กำหนดให้นักศึกษา ต้องเข้าร่วมและผ่านกิจกรรมอย่างน้อย 4 อย่าง จึงจะผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ภาคปฏิบัติ ได้ คือ

1. ต้องเข้ารับการสัมมนา ก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติ ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด

2. ต้องฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติ ณ สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่กำหนดตาม ช่วงเวลาที่สถาบันฯ กำหนด และต้องมีเวลาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80 ของเวลาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติทั้งหมด

3. ต้องเข้าร่วมการประชุมสัมมนา ระหว่างฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติตามวัน เวลาและสถานที่ที่สถาบันฯ กำหนด

4. ต้องเข้ารับการสัมมนา หลังการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติตามวัน เวลา และสถานที่ที่สถาบันฯ กำหนด

นอกจากนี้ ยังได้มุ่งสร้างประสบการณ์และฝึกทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อให้ นักศึกษามีความสามารถที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจำแนกขอบข่ายของการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพได้ดังนี้

1. งานด้านการสอน แยกออกเป็นการศึกษาหลักสูตร หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ การทำแผนการสอน การเตรียมสื่อการสอน การสังเกตการสอน และการสอนในชั้นเรียน

2. งานปรับปรุงชั้นเรียน เป็นการปรึกษาร่วมกับอาจารย์พี่เลี้ยง เช่น การทำป้ายนิเทศ การตกแต่งห้องเรียน และดูแลห้องเรียนให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อย

3. งานปรับปรุงโรงเรียน เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น เช่น การแต่งป้ายโรงเรียน ป้ายคำขวัญ ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของโรงเรียน

4. งานด้านปกครอง ได้มีส่วนร่วมในการปกครองชั้นที่สอน มีการสอดส่องดูแลความประพฤติของนักเรียน
5. งานด้านธุรการในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ การทำบัญชีชื่อนักเรียน สมุดประจำชั้น สมุดประจำวิชา
6. งานด้านพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน พร้อมทั้งศึกษาสภาพเพื่อตั้งโครงการพัฒนาชุมชน ตามความเหมาะสมในส่วนที่จะทำได้
7. งานด้านกิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การทำหน้าที่ครูเวร ตรวจสอบสุขภาพนักเรียน และช่วยเหลือกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ของโรงเรียนตามที่ได้รับมอบหมาย และได้กำหนดขั้นตอนในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ดังนี้
 1. สถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ แบ่งออกเป็นสถานศึกษาที่ไปมาสะดวก นักศึกษาจะต้องเดินทางไป-กลับ ไม่มีบ้านพัก ส่วนสถาบันในโครงการฝึกหัดครูเพื่อพัฒนาชนบท และโครงการตามพระราชดำริฯ เพื่อให้ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จึงได้จัดบ้านพักให้ตลอดระยะเวลาการฝึกประสบการณ์
 2. ขั้นตอนในการเลือกสถานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะแจ้งให้ทราบชื่อสถานศึกษา จำนวนนักศึกษาที่จะรับได้แยกตามวิชาเอก ให้นักศึกษาตกลงกันในกลุ่มเพื่อที่จะเลือกสถานศึกษา แล้วแจ้งให้ฝ่ายฝึกทราบ
 3. การฝึกอบรมก่อนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามกลุ่มวิชาเอก เป็นการสนับสนุนให้ภาควิชาต่าง ๆ จัดการฝึกอบรมก่อนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อเตรียมนักศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคการสอน การจัดทำสื่อการเรียน และแผนการสอน
 4. การสัมมนาก่อนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อให้ นักศึกษามีความเข้าใจในเรื่องที่ควรทราบและระเบียบการต่าง ๆ ที่นักศึกษาต้องปฏิบัติขณะทำการฝึก
 5. การออกไปสถานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทางฝ่ายฝึกประสบการณ์จะกำหนดวันให้ไปรายงานตัว ให้นักศึกษาที่ฝึกแต่ละแห่งนัดหมายกันเองและรายงานตัวพร้อม ๆ กัน โดยมีหนังสือส่งตัวจากฝ่ายฝึกประสบการณ์

6. การเตรียมตัวก่อนการสอน ในระยะแรกควรจะได้ศึกษาสภาพของนักเรียน ห้องเรียน งานประจำชั้น และการสังเกตการสอนของอาจารย์พี่เลี้ยง ก่อนที่จะทำการสอนจริง

7. การปฏิบัติตนต่ออาจารย์พี่เลี้ยง ซึ่งจะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักศึกษามากที่สุด และเป็น ผู้มีส่วนร่วมที่สำคัญในการที่จะพัฒนาประสิทธิภาพในด้านการสอนและการทำงาน นักศึกษาจึงควรได้ ศึกษาและเรียนรู้งานในหน้าที่ ทำงานช่วยเหลือในด้านกิจกรรมต่าง ๆ การซักถาม ขอคำปรึกษา และขอคำแนะนำเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จากอาจารย์พี่เลี้ยง

8. การปฏิบัติตนต่อนักเรียนในชั้นเรียน การวางตนของนักศึกษาต่อนักเรียน เป็นสิ่งสำคัญ ควรทำตัวให้เป็นທີ່เคารพนับถือ ในการสอนต้องคำนึงถึงสิ่งที่เด็กนักเรียนจะได้รับ เพื่อให้เกิดการ เรียนรู้ มีความตั้งใจในการสอน และวางตนให้เหมาะสมกับการเป็นครู

9. การนิเทศ เป็นการแนะนำช่วยเหลือในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จากอาจารย์นิเทศก์ อาจารย์พี่เลี้ยงและผู้บริหาร เพื่อให้ นักศึกษาปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด มีประสิทธิภาพสูงสุด

10. ลักษณะการนิเทศ การนิเทศมีหลายลักษณะ ตั้งแต่การเตรียมตัวนักศึกษา การอบรม การประชุม การสังเกตการสอน การแนะนำเอกสารการสัมมนา ดังนั้น การนิเทศการฝึก ประสบการณ์จึงมิใช่การสังเกตการสอนในชั้นเรียนเท่านั้น วิธีการใด ๆ ก็ตามที่จะช่วยเพิ่มพูน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของนักศึกษา เป็นการนิเทศการฝึกประสบการณ์ทั้งสิ้น

นอกจากนี้ คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ (ม.ป.ป., หน้า 3-4) ได้กำหนดรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาโปรแกรมการจัดการทั่วไป โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การฝึกงานในสถานประกอบการ

1.1 สถานประกอบการหรือหน่วยงานที่นักศึกษาศึกษาปฏิบัติงานประจำเป็นปกติอยู่แล้ว โดยเนื้อหางานมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิชาชีพหรือวิชาเอกนั้น ๆ สำหรับนักศึกษาที่มีงานประจำ

1.2 สถานประกอบการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวิชาชีพและแขนงวิชา เอกนั้น ๆ ซึ่งนักศึกษาระบุ หรือ แจ้งความจำนงต้องการฝึกประสบการณ์ฯ สำหรับนักศึกษาที่ยังไม่มี งานทำ โดยเป็นการฝึกทดลอง ปฏิบัติงานในสถานการณืจริงของสถานประกอบการ

2. การฝึกในรูปแบบของการทำโครงการธุรกิจจำลองที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาชีพ หรือวิชาเอกนั้น ๆ หรือโครงการอื่น ๆ เป็นการบูรณาการหลักทางทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติ เพื่อที่นักศึกษาจะได้มีโอกาสฝึกทุกหลักการและหลาย ๆ ทักษะ เพื่อเสริมการฝึกในสถานประกอบการ

ขั้นตอนของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพโปรแกรมวิชาการจัดการทั่วไป มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการฝึก (Pre-Training) ในขั้นนี้เป็นการเตรียมให้นักศึกษามีความพร้อมด้านต่าง ๆ ก่อนการฝึก โดยจะต้องผ่านกิจกรรมต่าง ๆ คือ นักศึกษาทุกคนจะต้องรับการปฐมนิเทศ เพื่อทำความเข้าใจขั้นตอนการฝึก เพื่อเตรียมความพร้อมในการวางแผน ตลอดจนรับทราบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน การเก็บข้อมูลต่าง ๆ ระหว่างฝึก และการทำภาคนิพนธ์ ซึ่งนักศึกษาจะต้องพบอาจารย์นิเทศก์เพื่อปรึกษาในเรื่องการฝึกงาน การทำโครงการพิเศษ และการจัดทำภาคนิพนธ์

2. ขั้นตอนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Training) ในขั้นนี้ นักศึกษาจะต้องทำการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ แยกเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 การฝึกในสถานประกอบการโดยทำการฝึกหรือปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบหรืองานที่ได้มอบหมายภายใต้การดูแลของ ผู้นิเทศก์จากสถานประกอบการ อาจารย์นิเทศก์จากคณะ และจัดทำภาคนิพนธ์การฝึกในโครงการธุรกิจจำลอง

2.2 นักศึกษาทุกหมู่เรียน จะแบ่งกลุ่มทำงานตามโครงการ ที่กำหนดและดำเนินงานตามแผนงานตลอดช่วงเวลาการฝึก โดยจะมีคณะนักศึกษาทำหน้าที่เป็นกรรมการประสานบริหารและจัดการภายใต้การดูแลและการให้คำปรึกษาของอาจารย์นิเทศก์ โครงการธุรกิจจำลองและจัดทำรายงานโครงการธุรกิจจำลอง

3. ขั้นหลังการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Post-Training) เป็นขั้นตอนปัจจุมนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษาทุกกลุ่มโครงการจะต้องประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดโครงการจัดกิจกรรมหลังการฝึก ได้แก่ กิจกรรมจัดอภิปราย หรือบรรยายพิเศษทางวิชาการ การนำเสนอผลงานและรายงานการฝึกประสบการณ์ ตลอดจนการจัดนิทรรศการเพื่อแสดงผลงาน การสัมมนาการฝึกงาน

ส่วนวิธีการดำเนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ เชียงราย (คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู, 2540) ได้แบ่งขั้นตอนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ เชียงราย ตลอดหลักสูตรระดับปริญญาตรีแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาและสังเกตเป็นวิธีการที่ใช้เพื่อหาประสบการณ์ในสถานการณ์จริง โดยการไปดูไปฟังไปซักถาม และไปสังเกต เรื่องที่รับมอบหมายที่หน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง กันเป็นเวลาอย่างน้อย 2 สัปดาห์ หรือ 60 ชั่วโมง

2. การมีส่วนร่วมเป็นวิธีการที่ใช้เพื่อหาประสบการณ์ในสถานการณ์จริง โดยการไปช่วยปฏิบัติงานบางประการที่ได้รับมอบหมายกับพี่เลี้ยง ในหน่วยงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง กันเป็นเวลาอย่างน้อย 2 สัปดาห์ หรือ 60 ชั่วโมง

3. การทดลองสอน/การทดลองปฏิบัติงานเป็นวิธีการหาประสบการณ์ในสถานการณ์จริง โดยการนำเทคนิค วิธีการ จากการเรียนภาคทฤษฎี เกี่ยวกับการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามโปรแกรมวิชาที่เรียนไปทดลองสอนหรือทดลองปฏิบัติงานที่หน่วยฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องกันเป็นเวลาอย่างน้อย 2-4 สัปดาห์ 60-120 ชั่วโมง

4. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูปแบบเป็นการนำความรู้ที่ได้ศึกษามาแล้วทั้งหมดและ ประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกใน 3 ขั้นตอนแรกมาใช้ฝึกปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูทุกอย่างเสมือน เป็นครูประจำการคนหนึ่งหรือฝึกงานเฉพาะด้านตามสายเทคนิค โดยสอนตามตารางสอนที่ได้รับ มอบหมาย สัปดาห์ละไม่ต่ำกว่า 8 คาบ และไม่เกิน 12 คาบ การศึกษาในสถานการณ์จริงที่หน่วย ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องกันเป็นเวลาอย่างน้อย 8 สัปดาห์ หรือ 250 ชั่วโมง หรือ 16 สัปดาห์ 450 ชั่วโมง

สำหรับรูปแบบการฝึกงานของกรมอาชีวศึกษา (2541, หน้า 12-13) ได้กำหนดระเบียบ ว่าด้วยการฝึกงานของนักศึกษา ไว้ดังนี้

1. นักศึกษาทุกคนต้องผ่านการฝึกงานหรือฝึกปฏิบัติในแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ หรือสถานประกอบอาชีพอิสระอย่างต่อเนื่อง ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของแต่ละประเภทวิชา และสาขา กำหนดให้มีค่าจำนวน 4 หน่วยกิต ฝึกไม่น้อยกว่า 350 ชั่วโมง

2. การตัดสินผลการเรียน และการให้ระดับผลการเรียน ปฏิบัติเช่นเดียวกับรายวิชาอื่น ๆ

3. ภาคเรียนที่มีการฝึกงานให้เพิ่มเวลาเรียนต่อสัปดาห์ของรายวิชาเป็น 2 เท่าของภาคเรียนปกติ

นอกจากนี้ คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคภาคพายัพ (2540, หน้า 4) ได้กล่าวถึงการที่นักศึกษาจะออกไปฝึกงานควรมีการเตรียมตัวเมื่อออกฝึกงาน การปฏิบัติตัวเมื่อถึงสถานที่ฝึกงาน การปฏิบัติตัวขณะฝึกงาน การปฏิบัติตัวเมื่อเสร็จสิ้นการฝึกงาน และการปฏิบัติตัวเมื่อกลับถึงสถาบัน ซึ่งแนวปฏิบัติต่าง ๆ เหล่านี้ คณะอุตสาหกรรมศึกษา สถาบันราชภัฏพระนคร (ม.ป.ป.) ก็กำหนดแนวปฏิบัติเช่นเดียวกับคณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคภาคพายัพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะ เห็นได้ว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของแต่ละสถาบันมีรูปแบบของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพแตกต่างกันตามจุดมุ่งหมาย และนโยบายการจัดการศึกษาของสถาบันนั้น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การจัดการจัดประสบการณ์วิชาชีพเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาถึงสภาพปัญหาความคาดหวังและรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ด้งานวิจัยของสุทธิดา จันทร์มณี (2540) ที่ได้ศึกษาเรื่องการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถาบันราชภัฏ เชียงราย ผลการศึกษาพบว่าใน ด้านการดำเนินงาน สถาบันควรมีวัสดุอุปกรณ์สำหรับเตรียมนักศึกษา ก่อนออกฝึกสอนให้เพียงพอ รวมทั้งการจัดบริการข่าวสารเกี่ยวกับการปฐมนิเทศ การสัมมนา หรือข่าวสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน สถาบันไม่ได้กำหนดนโยบาย หรือแนวทางปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน การประสานงานและการบริการข่าวสารยังบกพร่องทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ไม่ตรงกันอีกทั้งยังได้ เสนอแนะให้สถาบันควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้นักศึกษาเกิดความเชื่อมั่นในตนเองทั้งทางด้านการปฏิบัติตน ด้านความรู้ ด้านการปรับตัว โดยใช้รูปแบบการฝึกคิด ฝึกปฏิบัติในขั้นตอนก่อนออกฝึกประสบการณ์ได้มรูปแบบ

รวมทั้งบุปผา สมมะโน (2536) ได้ศึกษาในเรื่องความคาดหวังของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อการบริหารงานด้านการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของวิทยาลัยครูลำปางผลการศึกษาพบว่าในด้านการเตรียมการ มีความคาดหวังให้วิทยาลัยดำเนินการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้มรูปแบบ

มีการเตรียมคู่มือและแบบประเมินผล เตรียมอาจารย์นิเทศก์ อาจารย์พี่เลี้ยง โดยการกำหนดบทบาท และภาระหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน ตลอดจนชี้แจงนโยบายและขั้นตอนต่าง ๆ ของการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพ และเตรียมนักศึกษาให้มีความพร้อมทางด้านทักษะการสอนที่จำเป็นก่อนออกฝึกประสบการณ์ วิชาชีพเต็มรูป รวมทั้งด้านการดำเนินงาน มีความคาดหวังให้มีการวางแผนและการร่วมกันในการ กำหนดนโยบายของวิทยาลัยกับหน่วยฝึกประสบการณ์ ส่วนปัญหาที่พบเกี่ยวกับนักศึกษา คือ นักศึกษา ไม่มีความพร้อม ความรู้ทางวิชาการยังไม่เพียงพอที่จะถ่ายทอดและความรู้ไม่ทันสมัย

และจากงานวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสหวิทยาลัย รัตนโกสินทร์ของ สมบัติ ศขสิทธิ์ (2533) พบว่า กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ จะเริ่มต้นจากสิ่งที่ง่ายไปสู่สิ่งที่ซับซ้อนกว่า และเป็นการประสานการเรียนรู้ ภาคทฤษฎีควบคู่กับการฝึกภาคปฏิบัติ โดยจัดให้นักศึกษาออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นเวลา 1 ภาคเรียน ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน มีบางวิทยาลัยที่จัดให้นักศึกษาออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ครู ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ซึ่งนักศึกษายังมีความรู้ทางวิชาชีพไม่เพียงพอ ประกอบกับวิทยาลัยไม่ได้เน้นให้ มีการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับทักษะการสอนอย่างจริงจัง จึงเป็นการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู โดยมิได้ มุ่งเตรียมความพร้อมให้นักศึกษา มีความรู้ ความสามารถและทักษะทางวิชาชีพเป็นอย่างดี ก่อนที่ จะส่งนักศึกษาไปฝึกปฏิบัติวิชาชีพในสถานศึกษา

ส่วนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ได้คำนึงถึงบริบทเกี่ยวกับ คุณภาพของครูตามที่สังคมต้องการ และสอดคล้องกับที่ระบุไว้ในเกณฑ์มาตรฐานคือ มีความรู้ ความ สามารถในวิชาที่สอน มีทักษะการสอนดี มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู มีความประพฤติเป็นตัวอย่างแก่ นักเรียนและชุมชน รู้จักพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคม

รวมทั้งเสริมพงศ์ หงส์พันธุ์ (2527) ได้ศึกษารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพตาม ความคาดหวังของผู้บริหารและอาจารย์นิเทศก์ในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า ความคาดหวังของผู้บริหารและอาจารย์นิเทศก์ ในการจัดประสบการณ์วิชาชีพในด้านนโยบาย จุดมุ่งหมายระยะเวลาการฝึก หน่วยงานที่รับผิดชอบ และเห็นด้วยที่ว่านักศึกษาวิชาเอกใดออกฝึก ประสบการณ์วิชาชีพ อาจารย์ภาควิชาอื่นต้องรับผิดชอบในการนิเทศ และนอกจากนี้ยังเห็นด้วย

เกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกประสบการณ์ที่ให้มีทั้งการฝึกสอน ฝึกงาน บริการสังคม และพัฒนาชุมชน โดยวิธีดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอน คือ ก่อนฝึก ขณะฝึก และหลังฝึก ควรมีการเตรียมนักศึกษาก่อน ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษาควรจะได้เลือกโรงเรียนที่จะฝึกประสบการณ์ล่วงหน้า โดยมีเวลาเพียงพอที่จะเตรียมความพร้อมได้ ควรจะมีการประชุมสัมมนานักศึกษาในระหว่างฝึกประสบการณ์ และควรมีการปัจฉิมนิเทศหลังการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นอกจากนี้ วิทยาลัยควรจะได้กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะ ควรจะกำหนดไว้เลยว่า การฝึกประสบการณ์ของนักศึกษาจะต้องมีกิจกรรมการฝึกสอนสำหรับนักศึกษา ทุกวิชาเอก มีกิจกรรมการฝึกงานสำหรับวิชาเอกที่ต้องการฝึกภาคปฏิบัติสาขาวิชานั้น และควรจะต้องให้กิจกรรมการบริการสังคมหรือพัฒนาชุมชนเป็นกิจกรรมเสริมควบคู่ไปกับการฝึกสอนและหรือฝึกงานของนักศึกษา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ผู้วิจัยได้สรุปและสร้างกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

